

РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ІНІЦІАТИВИ ЄС «СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО» В УКРАЇНІ

В статті розкрито деякі аспекти реалізації політики Східного партнерства ЄС в регіонах України, зокрема на Донеччині, Херсонщині, Криму тощо. Визначені державний та громадський рівні втілення цієї політики. Доведено, що Європейський Союз підтримує Україну на шляху реформ і демократичних змін.

Ключові слова: Східне Партнерство, європейська інтеграція України, державна служба, громадянське суспільство, угода про асоціацію.

Тодоров І. Я.,
Донецький національний університет,
г. Донецк, Украина

РЕГИОНАЛЬНОЕ ИЗМЕРЕНИЕ ИНИЦИАТИВЫ ЕС «ВОСТОЧНОЕ ПАРТНЕРСТВО» В УКРАИНЕ

В статье раскрыты некоторые аспекты реализации политики Восточного партнерства ЕС в регионах Украины, в частности в Донецкой, Херсонской областях, АР Крым и т.д. Определены государственный и общественный уровни воплощения этой политики. Доказано, что Европейский Союз поддерживает Украину на пути реформ и демократических преобразований.

Ключевые слова: Восточное Партнерство, европейская интеграция Украины, государственная служба, гражданское общество, соглашение об ассоциации.

Igor Todorov,
Donetsk National University,
Donetsk, Ukraine

REGIONAL DIMENSION OF EU INITIATIVES «EASTERN PARTNERSHIP» IN UKRAINE

The article reveals some aspects of implementation of the Eastern Partnership of the EU in Ukraine's regions, particularly in Donetsk, Kherson, Crimea etc.. Established by state and community level implementation of this policy. We prove that the European Union supports Ukraine to reform and democratic change.

Key words: Eastern Partnership, European integration of Ukraine, civil service, civil societ'y, the Association Agreement.

Політика Східного партнерства між Україною та ЄС має бути ефективним інструментом при побудові відносин між ними. Східне партнерство було дуже багатообіцяючою ініціативою, адже воно спрямоване на розвиток співробітництва між різними країнами в регіоні. Водночас, Східне партнерство є для України менш привабливим, тому що воно пропонувало замало нового на додаток до існуючих інструментів у її відносинах з Європейським Союзом.

Україна розглядає ініціативу ЄС «Східне партнерство» як важливий, але допоміжний

інструмент, що сприятиме успішному впровадженню реформ. Проте, ця ініціатива ні в якому разі не повинна була підмінити перспективу набуття Україною повноцінного членства в ЄС. У 2008 році ініціатива «Східне партнерство» була запропонована до розгляду і затвердження Європейським Союзом Польщею та Швецією – країнами, які є послідовними прихильниками євроінтеграції України. Фактично зазначена ініціатива стала своєрідною відповіддю ЄС на критику з боку України та інших держав не-членів ЄС, висловлену щодо чинної політики сусідства ЄС.

Європейський Союз зацікавлений у стабільності, належному управлінні та економічному розвитку вздовж всіх своїх кордонів, зокрема – східних. Водночас, країни в Східній Європі і на Південному Кавказі прагнуть зробити свої відносини з ЄС більш інтенсивними. Східне партнерство було засноване на досягненнях Європейської Політики Сусідства, яка втілювалася з 2004 р. Європейська Політика Сусідства була адресована 16-ти південним і східним сусідам, її метою було зміцнення безпеки і стабільності, а також запобігання появи нових розділень між зростаючим ЄС і його сусідами. Останні розширення ЄС скоротило географічну відстань і встановило спільні кордони з трьома Східними сусідами. Реформи підтримувані Європейською Політикою Сусідства ЄПС, політично і економічно мали зближати ці країни з ЄС. Східне партнерство поставило собі амбітну мету введення в дію політичної асоціації та економічної інтеграції між ЄС і Східними Партнерами. Під цим розуміється укладення нових договорів про асоціацію, включаючи поглиблені і всеосяжні зони вільної торгівлі та поступову інтеграцію в економіку ЄС. Це також дозволить поступово лібералізувати візовий режим, що має супроводжуватися заходами по боротьбі з нелегальною імміграцією.

У завдання Східного партнерства входить: політичне і економічне зближення країн – партнери з ЄС, сприяння безпеці, стабільності та належному управлінню, сприяння партнерству НГО та урядів країн-партнерів, заохочування контакти між людьми за допомогою лібералізації візового режиму, зміцнення енергетичної безпеки тощо.

Східне партнерство засноване на відданості принципам міжнародного права та фундаментальних цінностей (зокрема тих, що закріплені в конвенціях Ради Європи), включаючи наступне: демократію і верховенство права, повагу прав людини та основних свобод, ринкову економіку зі сталим розвитком.

Східне партнерство включає два рівні: двосторонній і багатосторонній. Двосторонній вимір включає зближення між ЄС і кожною країною – партнером. Воно включає в себе модернізацію договірних відносин у

напрямку угод про асоціацію; перспективи переговорів про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі; лібералізацію візового режиму; тіснішу співпрацю з метою підвищення енергетичної безпеки партнерів і ЄС, а також підтримку економічної і соціальної політики, спрямованої на скорочення відмінностей всередині кожної країни – партнера і між країнами ЄС.

Багатосторонній вимір надає нову основу для співпраці та обміну досвідом. Чотири тематичні платформи Східного партнерства під головуванням Європейської Комісії забезпечують проведення цілеспрямованих сесій і служать для проведення відкритих і вільних дискусій. Вони включають: демократію, належне управління та стабільність; економічну інтеграцію і зближення з політикою ЄС; навколишнє середовище, зміна клімату і енергетичну безпеку; контакти між людьми [1].

Східне партнерство також запропонувало т.зв. Флагманські Ініціативи, які є самостійними програмами, спрямованими на підтримку цілей Східного партнерства і досягнення відчутних результатів. Серед них: Комплексна програма управління кордонами, регіональні ринки електроенергії, підвищення енергоефективності і розширення використання поновлюваних джерел енергії, запобігання і готовність реагування на природні та техногенні катастрофи, сприяння ефективному управлінню довкіллям [2].

Проект Євросоюзу Східне партнерство створює нові можливості для країн, охочих приєднатися до ЄС. Проблемною стороною європейської інтеграції України була і багато в чому залишається недостатня інституційна спроможність. Тобто, коли є можливості, але інституції державні, якість кадрового забезпечення недостатні для того, щоб скористатися цими можливостями. У рамках Східного партнерства передбачається відповідна інституційна програма, яка дасть змогу на додаток до вже існуючих програм, істотно поліпшити інституційну спроможність країни інтегруватися до ЄС. Дуже важливими є наміри виділяти кошти на окремі регіони. Україна зацікавлена у здійсненні європейських програм, зокрема, в Криму, в старих промислових районах,

таких, як Донбас, а також в секторній підтримці, зокрема сільського господарства. Хоча Східне партнерство і не передбачає членства в ЄС в майбутньому для країн – східних сусідів ЄС, однак в ньому немає і нічого такого, щоб унеможливило таке членство в майбутньому.

Україна належить до Європи не тільки з точки зору географічного положення, але і у всіх інших сенсах. Угода про асоціацію ні в якому разі не передбачає розриву зв'язків з традиційними ринками, наприклад, з Росією. Росія – важливий партнер не тільки для України, але і для ЄС. І питання тут не в розриві зв'язків, а у виборі правил гри. Підписавши глибоку і всеосяжну угоду про вільну торгівлю з ЄС, Україна вибирає цивілізовані шляхи і правила регулювання відносин.

У цьому контексті особливий інтерес представляють регіональні ініціативи. У тому числі, півдня і сходу України. Політичні процеси асоціації та економічної інтеграції між Україною та Євросоюзом, які визначають вектор державного розвитку країни на наступні 10-15 років, повинні бути відчуті в регіонах, відбиватися на параметрах їх соціально-економічного розвитку та підвищувати стандарти життя. Головна мета такої співпраці – підняти відповідну національну політику України від застарілих пострадянських стандартів до прогресивних – європейських. Цей процес, в першу чергу, спрямований на стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів нашої держави. Одним з яскравих прикладів такої співпраці є ініціатива ЄС щодо Криму, в рамках якої була розроблена нова стратегія розвитку півострова, утворене відповідне агентство для залучення європейських інвестицій, ініційовано низку інфраструктурних проектів у туристичній галузі. Наступним подібним напрямом має стати співпраця між Україною і Євросоюзом з розвитку Донбасу. Підтримка розвитку Донбасу у відповідності зі стандартами Євросоюзу важлива з огляду на те, що даний регіон є найбільш віддаленим від кордонів ЄС і не залучається до програм транскордонного співробітництва. Нині цей регіон найменше охоплений програмами та проектами Євросоюзу. Уточнено напрями допомоги з боку ЄС для

інфраструктурного, економічного і соціально-культурного розвитку регіонів Донбасу в рамках пілотної програми регіонального розвитку ініціативи «Східне партнерство», наміри з надання консультативної та технічної допомоги Євросоюзу для створення Агентства регіонального розвитку Донбасу. 28 червня 2013 року голова Донецької обласної ради А. Федорук взяв участь у Постійній загальнопольській конференції міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування. Почесними гостями конференції були Ш. Фюле – Європейський комісар з питань розширення і політики сусідства, Е. Помяновскі – секретар Міністерства закордонних справ. Форум проходив під почесним патронатом Конференції регіональних і місцевих влад Східного партнерства. Робота конференції проходила за двома тематичними секціями: Органи самоврядування на новому етапі Східного Партнерства – ідеї і можливості міжрегіональної співпраці; Польський муніципальний досвід для країн Східного Партнерства – трансфер Ноу-Хау. Шанси і Виклики майбутнього. Делегація Донецької обласної ради на чолі з А. Федоруком взяла участь у пленарному засіданні конференції, і в якості учасників дискусії в обох секціях.

Реформа місцевого самоврядування та організації влади є однією з головних, пріоритетних реформ в Україні. Досвід Польщі в цьому контексті є дуже корисним і важливим. Перш за все, задля розробки дорожньої карти проведення реформ, по-друге, для опанування польського досвіду в реформуванні місцевого самоврядування, по-третє, – з метою мінімізувати помилки на цьому шляху. У лютому 2011 року Президентом України В. Януковичем та Президентом Республіки Польща Б. Коморовським була підписана Дорожня карта українсько-польської співпраці, де Польща зобов'язалася бути провідником України в Європейському Союзі. Також ми тісно розвиваємо наші відносини на рівні регіонів областей, міст, районів, і сіл. 19 червня 2013 р. було підписано тристоронню Угоду про співпрацю між Асоціацією гмін Люблінщини, Фондом менеджерських ініціатив та Асоціацією

органів місцевого самоврядування Донецької області. Ще в 2011 р. було підписано угоду про співпрацю між Союзом воєводств Республіки Польща і Асоціацією органів місцевого самоврядування Донецької області. Ця угода відкрила широкі двері для співпраці з Польщею, і як результат, за два роки відбулося 8 обмінів делегаціями та зреалізовано 6 спільних проектів. Сьогодні склалося ситуація, коли політична воля і прагнення Президента В. Януковича провести адміністративно-територіальну реформу і реформу місцевого самоврядування збігається з бажаннями і прагненням територіальних громад у всій Україні. Концепція реформування місцевого самоврядування пройшла широке обговорення на всіх рівнях місцевого самоврядування Донецької області і в цілому, була схвалена. При підготовці пропозицій був використаний досвід, набутий під час співпраці з польськими партнерами [3].

Цікавим видається співпраця в рамках Східного партнерства в гуманітарній сфері. Програма Східного партнерства «Культура» представляє нові проекти. Програма Східного партнерства «Культура» включає 15 проектів, що фінансуються ЄС. Десять з 15 проектів, мають реалізовуватися на території України. Наша країна стала лідером і за кількістю виграних проектів – 4 українські організації (Благодійний фонд «Інтелектуальна перспектива», Ресурсний центр «ГУРТ», Центр молодіжних ініціатив «Тотем» і Центр мистецтв «ЕкоАрт») стали одержувачами грантів Європейського Союзу. Зокрема, Центр «ЕкоАрт» протягом 2 років реалізує на території південно-східної України і Західної Грузії проект «Розвиток культури – джерело процвітання місцевого співтовариства». Підтримку проекту надає Управління культури і туризму Донецької облдержадміністрації. Мета проекту – зміцнення ролі культури як основи соціального, економічного та особистісного розвитку українського і грузинського суспільства шляхом розвитку потенціалу культурних установ та підвищення участі жителів у розробці культурної політики. Учасниками проекту є: заклади культури, творчі об'єднання, громадські організації, що працюють в культурній сфері, культурно-

розважальні підприємства, місцеві органи влади, що займаються питаннями культурної політики. Проект спрямований на покращення становища населення, яке має обмежений доступ до культури: мешканці спальних районів великих міст у Донецькій і Херсонській областях, жителі малих депресивних міст і сіл Донецької та Херсонської областей, вимушено переміщені особи в Західній Грузії. Основні заходами проекту були: збір інформації та аналіз культурних потреб жителів і організацій культурної сфери; розробка культурних мап для 5 українських і грузинських регіонів проекту і 4 маленьких міст у Донецькій та Херсонській областях. Створення культурної мапи – це сучасний інструмент, який є першим кроком культурного планування із залученням місцевих жителів. Культурна мапа – це аналітичний матеріал, в якому виявляються і аналізуються культурний контекст кожного міста, ключові культурні гравці, типи і розташування культурних ресурсів, існуючі культурні заходи та події, а також відносини між різними культурними гравцями, владою і місцевими жителями. Також культурні мапи формулюють завдання, можливості і ключові робочі питання у сфері культури місцевого співтовариства. Курс тренінгів «Розвиток потенціалу культурних гравців» проводився паралельно в Україні (липень-грудень 2012 р.) та Грузії (грудень 2012 – червень 2013 р.) і складався з 6 триденних тренінгів. Тренінги надавали знання про культурний і волонтерський менеджменті, менеджмент проектів, про бізнес-моделі в культурній сфері для сталого розвитку та незалежної діяльності, про можливості участі в різних культурних мережах, роботи з аудиторією, участі в розробці політики в галузі культури, а також про комунікації. Згідно міжнародному досвіду, багатоцільові культурні центри більш успішні і більш популярні серед відвідувачів [4].

Важливо підкреслити, що питання європейської інтеграції, участі України у Східному партнерстві ЄС акцентовані в якості першочергових завдань у Річний Цільовий програмі співробітництва України з НАТО на 2013 рік, підписаної Президентом В. Януковичем 5 липня. Зокрема, в контексті

реалізації стратегічного курсу України на набуття членства в Європейському Союзі забезпечується співробітництво з ЄС у сфері зовнішньої політики, торговельно-економічній сфері, юстиції, внутрішніх справ та енергетики. Передбачається вжити заходів з укладення та імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, забезпечити виконання Національного плану з виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України; вжити заходів щодо оптимізації співпраці з ЄС у сфері зовнішньої політики та безпеки, зокрема в рамках Спільної політики безпеки і оборони; продовжити виконання Порядку денного асоціації Україна – ЄС; продовжити співпрацю між Україною та ЄС у рамках ініціативи Європейського Союзу – Східне партнерство [5].

Отже, існує великий шанс, що на Саміті Східного Партнерства у листопаді 2013 р. буде підписано угоду про асоціацію між Європейським Союзом і Україною .

Багато чого залежить від влади в Києві, а також від ставлення країн – членів ЄС, які разом оцінять прогрес України у процесі реформування. Країни ЄС розглядають угоду про асоціацію більше як інструмент впливу для реалізації реформ, оскільки до цих пір політика ЄС не призвела до політичного перелому в країнах Східного партнерства. 15 травня 2012 Європейська Комісія прийняла рішення про початок формальної підготовки до підписання Угоди про асоціацію з Україною. Технічна підготовка угоди на Саміт Східного партнерства таки є символом готовності та бажання ЄС співпрацювати з українською стороною. Зараз все залежить від виконання Україною умов, встановлених Європейським Союзом.

Таким чином, безсумнівно, що Європейський Союз хоче, щоб Україна поступово реформувалася і з часом стала членом ЄС. Країни цієї організації підтримують Україну на шляху реформ і демократичних змін.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Platforms are the main tool of the Eastern Partnership (EaP) multilateral track. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/eastern/platforms/index_en.htm
2. The Eastern Partnership – Flagship Initiatives. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/eastern/initiatives/index_en.htm
3. Донецкий обласной совет. Новости. – Режим доступу: <http://soviet.donbass.com/?lang=ru&sec=04.01&iface>
4. Донецкий городской молодежный центр искусств «ЭкоАрт». – Режим доступу: <http://ekoart.org/project/82.html>
5. Указ Президента України № 371/2013 Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2013 рік. Інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15898.html>

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Верменич Я. В.*, д.і.н., проф.; *Тригуб П. М.*, д.і.н., проф.

© Тодоров І. Я., 2013

Дата надходження статті до редколегії 09.10.2013